

Az angolok Indiában.

Irta: Horváth József.

(Második, befejező közlemény.)

A kormány és a bennszülött fejedelmek által hathatósan támogatott mérsékelt és lojális angol-barátok vezették az indiai belpolitikát a világháború kitörésekor is. Ezek a politikusok nyugodt lelkiismerettel siettek Anglia segítségére, mert felelős államférfiak ünnepélyes kijelentéseiből, a politikusok szónoklataiból, a bőven ömlő plakát-áradatból és az egész angol sajtó magatartásából arról győződhetek meg, hogy Anglia most a világbirodalom legkritikusabb óráiban magába száll és komolyan hozzálát Új-India felépítéséhez. Maga a nemzetgyűlés is Anglia pártjára állott és határozottságával nagy mértékben befolyásolta India közvéleményét. Megtette a hatást a hosszas sajtóelőkészítés is, mely nemcsak angol, hanem a hindu tömegek nyelvén is úgy állította be Angliát, mint a kultúra és becsület védelmezőjét a militarizmus és barbárság ellen.

India megmozdulása London érdekében azonban korántsem volt olyan egységes, mint ahogy azt a hivatalos Anglia feltüntette. A hindu nacionalizmus jelentékeny sikereket ért el már addig is, különösen Bengáliában és a maratha területeken, ahol a szuronyok védelme alatt szónokló angol-barátokat megdobálta és szidalmazta a tömeg. Annál szívesebben hallgatta *Tilákot* és tanítványait, akik rámutattak arra, hogy Indiának semmi köze sincs az európai eseményekhez és jóvátehetetlen bűn volna segítségére sietni az ősi ellenségnek. Ezeknek a szónokoknak az igazság és becsület belső dinamikája adott erőt és lendületet, és azok, akik ezeket a beszédeket hallgatták, lelkük gyökeréig érezhették, hogy az angol-barátok agyafurt rabulisztikájával szemben ezeknek a szónokoknak van igazuk. De Anglia gondoskodott arról, hogy ünneprontók ne zavarhassák túlságosan a hadba vonuló India lelkesedését és a csapatok harctérre vonulásával egyidőben zsúfolásig töltötték meg India börtöneit a hindu nép igazi érdekeiért aggódók tízezrei. Ezek a nemkívánatos elemek gyorsan eltűntek a tömegek szemei elől. A hatóságok példátlan terrorja és az angol arany bekapcsolhatta India erejét a világpolitika titáni mérkőzésébe.

A hindu hozzájárulás a maga imponáló méreteivel és komoly teljesítményeivel egyik legfontosabb tényezője lett az angol harci erőnek. (W. B. L. Bhargawa: *India' service in the War*, London, 1930). Ma, 14 év távlatából és a rendelkezésre álló hivatalos és nem hivatalos

statisztikákból könnyen meggyőződhetünk arról, hogy India óriási áldozatokat hozott Angliáért. Több mint 1,100.000 embert állított ki, ebből közel 700.000 frontszolgálatra és több mint 400.000 hadimunkákra a Perzsa-öböltől és Suezről Verdunig és Dunkerque-ig. Maguk a harc-vonalcsapatok nemcsak az ázsiai harcerekre küldöttek, ahol jelenlétüket — egy kis szemfényvesztéssel — talán jobban lehetett volna indokolni, hanem a francia front poklában is, ahol gyilkos ágyútüzekben hasztalan törhette fejét a szegény hindu katona, hogy voltaképpen hogy is került ilyen irtatlan messzeségbe a sóvárgott otthontól, hogy idegen értékeket és vadidegen embereket védelmezzen.

De nemcsak katonát áldozott India, hanem pénzt is, 305,000.000 fontsterlinget. Ez kb. 24 milliárd lejnek felel meg. Akik annak idején készséggel ajánlották fel India különben is gyenge szervezetének erő-tartalékait az „empire“ védelmére, azoknak ma, a nagy csalódás után, mély keserőséggel kell arra gondolniok, hogy mi mindent lehetett volna alkotni ezzel a rettentő pénzüsszeggel India érdekében.

A hindu csapatok megjelenése és bátor magatartása az ázsiai és európai harcerekre még más szempontokból is erősítette Anglia helyzetét. Mert azokkal a főleg német és francia forrásból származó hírekkel szemben, hogy Anglia nem mindenütt tudja fékentartani alattvalóinak százmillióit, India felvonulása a birodalom zászlaja alatt bizonyosságot tehetett arról, hogy London valóban ura ennek a hatalmas mechanizmusnak és akarata parancs a birodalom minden pontján. Meggyőző cáfolata volt ez minden olyan híresztelésnek, hogy Anglia a gyarmatok belső bajai miatt képtelen lesz végigverekedni az európai háborút.

De Anglia végigverekedte azt és az angol-szász szolidaritás és a birodalom kimeríthetetlen erő-tartalékainak segítségével győztesen került ki belőle. Drámai pillanatokon ment át, nagy kockázatokat vállalt, de nem csatlakozott a birodalom teherbírásában és nem vallott szégyent a politikában és a diplomáciában sem. A nagy veszély pillanatában tárgyalni kényszerült India politikusaival, és gyors és kielégítő reformokat ígért a mellette küzdő segítőtársnak. Most, a veszedelem elmúltával azonban, megint nyugodtan tekintette át a helyzetet és nem vette komolyan a szorultságában tett ígéreteit. Az indiai államtitkár, lord Montagu, és az alkirály, lord Chelmsford, akiket a parlament az alkotmánytervezet kidolgozásával bízott meg, kényelmesen végezték munkájukat, azt senki sem siettette az angolok részéről.

Annál hangosabban követelték az ígérek teljesítését az indiai politikusok, politikai pártállásra és vallásra való tekintet nélkül. Különösen érintette ez a gyanus lassúság azokat, akik 1914-ben Anglia védelmére siettek és harcra biztatták India népét. Szégyenkezve kellett belátniok, hogy a fajvédő Tilak híveinek volt igazuk, akik jóelőre figyelmeztették a hindukat arra, hogy Angliától semmi jót sem várhatnak. Ez az angolelleses párt az angol politika magatartásából új erőt merített a küzdelemre, haladéktalanul munkához látott és megindította az izgatást Anglia ellen az egész Indiában. Anglia röviden és határozottan vála-

szolt: alkotmányrevízió helyett a „Rowlatt bill“ néven ismert rendtörvényt hozta, amely energikusan üldözőbe vett minden öntudatos politikai magatartást és lehetővé tette most már törvényekkel is, hogy bárkit bármennyi időre börtönbe vethessenek, kihallgatás, tárgyalás és ítélet nélkül. Szigorú cenzurát léptetett életbe ez a törvény, és míg Nyugat-Európa győzelmi mámorban úszott és mindenki szíve szerint kibeszélhette magát, addig Indiában megtiltották a gyülekezést és a jogos panaszköz szöszölői börtönbe kerültek. Anglia igénybe vette India erejét, de mihelyt elmúlt a veszély, baráti köszönő kézszorítás helyett öklöt mutatott a mellette hűségesen küzdő bajtársnak.

Ez a rendtörvény aztán a végsőig fokozta az elkeseredést és Indián példátlan izgalom vett erőt. Nemcsak az intelligencia és az egyetemi ifjúság fordult szembe Londonnal, hanem a városok és falvak öntudatos lakossága is, mert az európai frontokról visszaözönlő katonaság olyan eszméket és elveket terjesztett el közöttük, amelyek az angol kormányzat szempontjából csak kényelmetlenek és veszedelmesek lehetnek. Nem is lett teljes hatása ennek a törvénynek, mert az ir és orosz példákön kitanult vezetők jól értettek ahhoz, hogy illegálisan is elvégezzék a nagy munkát, amelyre India érdekében vállalkoztak. A várt eredmények gyorsan mutatkoztak és a felizgatott tömegek és a karhatalom összecsapásaitól hangosak lettek India országai. A tüntető tömegeket szét lehetett verni, a keserű szavú szónokokat el lehetett hallgattatni, de nem lehetett ellenőrizni a lelkeket és a gondolatközlés rejtett útjait. Az angolok helyzete egyre kényelmetlenebbé vált, és ha eddig gondtalanul csatangolhattak a nyüzsgő hindu milliók között, most már nem volt tanácsos magányosan kimerészkedniök a karhatalom védvonalain kívül. Ezer veszélyt rejtett a hindu éjtszaka és gyűlölettől égő szemek kísérték minden mozdulatukat. Még az acélidegzetű angol katonát is kihozta sodrából ez a feszült helyzet. Ez a lelkiállapot vezetett aztán az Amritsar-i mésszárláshoz is, ahol 1919. április 13-án Dyer tábornok gépfegyverrel lövetett a hangtalanul tüntető fegyvertelen tömegek közé: 379 halott és 1200 sebesült maradt a helyszínen.

Az Amritsar-i mésszárlás dátuma fordulópontot jelent az indiai szabadságmozgalmak történetében. Mert azok a politikai irányzatok, amelyek eddig az Angliával való kooperáció álláspontján állottak és a világbirodalom keretei közt angol irányítás alatt óhajtottak közreműködni India tervszerű fejlesztésében, most elvesztették vezető befolyásukat, nemcsak a nagyközönség előtt, hanem magában a Nemzetgyűlésben is és helyüket forradalmi elemek foglalták el. Az 1920-i kalkuttai nemzetgyűlésnek már *Ghandi* a vezető egyénisége és India vezérei itt tagadják meg először az együttműködést Angliával. Itt veszi kezébe Mahatma Ghandi, India legeredetibb és igazán történelmi egyénisége, a hindu százmilliók sorsának vezetését.

Ghandi már régi harcosa a hindu szabadságnak és egy hosszú élet küzdelmeiben és egy nagy lélek drámai erejű töprengései után jut el mai világnézetéhez és gyakorlati politikai programjához.

Mint előkelő és vagyonos hindu Angliában tanul, majd Dél-Afrikában ügyvédeskedik. Itt kerül először szembe azokkal a problémákkal, amelyeknek később egész életét szentelte. Lakóhelye, a délafrikai Natal, ugyanis a hindu expanzió egyik legfontosabb iránya és már évtizedek óta sűrű rajokban özönlik el honfitársai, akik az anyaország szerény keretei közt nem tudtak boldogulni. Anglia azonban angolnak és fehérnek szeretné látni ezeket a nagyjövőjű területeket és nem titkolt idegenkedéssel figyeli a sárga inváziót. És ezek a hindu telepések szorgalmuk, tehetségük és főleg rendkívüli igénytelenségük folytán veszedelmes versenytársak, akikkel szemben a dédelgetett és elkényeztetett európaiak alig védekezhetnek. Mint földművesek és kézművesek sohasem lankadó buzgalommal végzik munkájukat és anyagi erejük megdöbbenést vált ki az ország fehér uraiban. Az Unió egyéb államaiban hozott törvények mintájára Natalban is erőteljes támadás indul meg ellenük és a kormány bőséges adóztatással és a kellemetlen közigazgatási intézkedések hosszú sorával próbálja megfosztani őket munkájuk eredményeitől.

Mahatma Ghandi itt kapcsolódik bele a napi politikába és öntudatosan vállalja a sorsközösséget Afrikába szakadt honfitársaival. Egész anyagi és szellemi erejét a hindu nemzeti célok szolgálatába állítja és a londoni életszínvonal magasságaiból örvendező lélekkel száll alá szegény fajtestvéreinek primitíven egyszerű életviszonyai közé. Jólmenő ügyvédi irodájából élénken figyeli a hajszát, amelyet az európaiak indítottak sárga állampolgáraik ellen, és pénzzel és tanáccsal áll rendelkezésére mindenkinek, aki panaszával hozzá fordul. Van ideje eltűnődni a nagy különbségről, amelyet az angol liberálizmus és annak gyarmati értelmezése és alkalmazása közt tapasztalt, különösen mióta őt magát is sokszor földig alázták és vérig sértették, csak azért, mert színes. Naponta kisebb és nagyobb jelentőségű kérdésekből kifolyólag, személyi és elvi okokból szívós küzdelmet folytat nemcsak a hatóságokkal, hanem a helytelen úton járó honfitársakkal is. Általános tisztelet veszi körül, még az otthoniak figyelme is ráterelődik. Bármennyi keserűség is éri, még mindig nagy tiszteletet érez az angol faj és az angol uralom iránt. Lojáliságáról a búr háborúban tanúsított szolgálatkész és önfeláldozó magatartása tanuskodik. Itt bontakozik ki szervező-képessége is és agitációja nyomán jól szervezett csatarendbe tömörülnek össze a hindu tömegek. Ő indítja meg az egyesületi életet is és tanácsai szerint formálódnak félelmes tőkeerővé a hindu szorgalom eredmény-fillérei. Ő alapítja a „Natal Indian Congress“-t, és „Indian opinion“ (hindu vélemény) címen heti folyóiratot ad ki, amelynek lapjain időszzerű dél-afrikai hindu gazdasági és kulturális kérdésekkel foglalkozik. A sérelmek ellen a legélesebben tiltakozik, küldöttségeket vezet, emlékiratokat szerkeszt és terjeszt fel Londonba, és semmit sem mulaszt el, hogy munkáját teljes siker koronázza. Kétszer is börtönbe kerül, de félelem nélkül halad tovább ezen a nehezen járható úton és kikényszeríti a sikert a szívós angol ellenállással szemben is. 1914-ben

visszavonják a hinduellenes törvényeket és megnyílnak a haladás útjai a hindu szorgalom és tehetség előtt.

Délafrikai feladatainak sikeres elvégzése után Indiába ment és ott érte a világháború kitörése. Még akkor is lojális polgára az angol uralomnak és az első hívó szóra kötelességének tartotta, hogy felajánlja szolgálatait. Mint Dél-Afrikában, most is egészségügyi csapatot szervezett és biztatta honfitársait, vegyenek részt a háborúban. Komolyan vette a népek önrendelkezéséről szóló jólhangzó jeligét, amellyel az európai nagypolitika kártyakeverői tüntették el a háború igazi okait és igazi céljait a könnyen hívó naivitás elől. Úgy érezte, hogy e nemes célokért vívandó harcban Indiának is részt kell vennie. Még mindig hitt Anglia jószándékaiiban, különösen mióta királyi szó biztosította arról, hogy az indiai katonák a győzelem legszebb tróféáját, India függetlenségét, fogják hazavinni a jutalmazás ünnepéről.

De Amritsar, a rendtörvény, a hatóságok és a karhatalom tobzódó haragja a védtelen lakossággal szemben meggyőzték arról, hogy eddig helytelen úton járt az egész politikáját új alapokra kell helyezni. Talán senki sem csalódott Angliában nálánál jobban, de bizonyára senki sem vont le e megrendítő esalódásból oly átütő erejű és történelmi jelentőségű következményeket, mint ő.

Ha Anglia nem hajlandó szabadságjogokat adni Indiának és ünnepeyes ígéretei ellenére a legvadabb megfélemlítéssel hallgattat el mindenkit, aki sürgeti az ígéretek teljesítését, akkor keresni kell és meg kell találni a módját annak, hogy India az angol birodalom sorvasztó öleléséből kiszabadítsa magát és életével maga rendelkezék. Indiának el kell szakadnia Angliától és saját lábára kell állania. De hiába próbálna küzdelembe indulni fegyverrel a kézben, mert a birodalom ropant ereje és a modern harci technika perdöntő fölnye kilátástalanná tesz minden ilyen vállalkozást. De vannak a harenak sokkal hatásosabb, békés eszközei is. Nyilvánvaló, hogy Angliával a történelem után nem lehet többet együttműködni, mert minden kétséget kizáró módon bebizonyította, hogy ellensége Indiának. Az ellenséggel pedig meg kell szüntetni minden érintkezést, nemcsak a polgári életben, hanem az államgépezet érintkező pontjain is. Vissza kell vonulni tehát minden közhivatalból, mert becsületes hindu nem állhat rendelkezésére a bennük uralgó ellenséges szellemnek. A „noncooperation“, az együttműködés megtagadása, elemi kötelessége minden hindunak. A további lépés a „civil desobeince“, a polgári engedelmesség megtagadása. Mert nem elég megtagadni az együttműködést, hanem azt is meg kell akadályozni, hogy idegen eredetű és ellenséges akarat érvényesüljön Indiában. Harcba kell szállni a sérelmes rendeletekkel, mégpedig elsősorban azokkal, amelyek India anyagi erejével akarnak rendelkezni. Meg kell tagadni az adók fizetését és egyéb közszolgáltatások teljesítését, mert Anglia sohasem lehet hűséges sáfárja India vagyonának. De tartozkodni kell minden erőszaktól, mert az módot nyújtana Angliának arra, hogy mozgásba hozza haderejének pokoli gépezetét. Jól átgondolt és pontosan

megszervezett passzív ellenállásra van szükség, vakmerő vezérekre, engedelmes és áldozatkész tömegekre, akiknek határozottságán és bátorságán félelmes fegyverre edződjenek ezek az elgondolások.

A békés ellenállás egyik legfontosabb és gyors hatású módja az angol áruk bojkottja. Angliának szüksége van a hindu piacokra, a bojkotttal tehát arra lehet kényszeríteni az angol termelést, hogy súlyos szavával közbenjárjon a kormánynál a hindu kívánságok érdekében. Sok más gyarmaton is az a helyzet, hogy a kormányzás fontos irányelveket volt kénytelen feláldozni a rentabilitásért sok mindenre képes nagytőke érdekében. Most Indiában is arra kell törekedni, hogy a nagy felvevő-képességű hindu piacok csalétkével befolyásos angol barátokat szerezzenek a hindu igényeknek. Veszedelmes fegyver a bojkott India kezében és pótolhatatlan a veszteség, amely általa az angol ipart érné. Ezért arra biztatja honfitársait, hogy életszükségleteikben a legnagyobb egyszerűségekre törekedjenek és elégedjenek meg mindenben azzal, amit India nyújthat. Szokjanak hozzá az egyszerű élethez, mert minden modern kényelem és fényűzés csak az angol behozatal érdekeit szolgálja. Maga is jó példával jár elől, büszkén szövi és viseli a háziszótttest, mint az újjáébredő hindu háziipar jelképét.

Ezek a szép tervek azonban csak akkor valósíthatók meg, ha mögöttük áll egész India. Egyeseket el lehet hallgattatni és be lehet börtönözni, de tehetetlenné lesz a legnagyobb erő is, ha India százmilliói egyöntetűen és határozottan vesznek részt a nagy nemzeti ellenállásban. Egetően szükséges tehát, hogy megszűnjenek azok a társadalmi és vallási ellentétek, amelyek eddig is leghűségesebb szövetségesei voltak az angol uralomnak. Ghandi propagandájának köszönheti India, hogy ma már a mohamedánság, amely eddig a döntő pillanatokban rendesen Anglia segítségére sietett, maga is arra az álláspontra helyezkedett, hogy India fejlődésének legfontosabb feltétele a függetlenség. Ebben a szellemben nő fel az új nemzedék és ezt az irányzatot csak megerősítheti Anglia és a mohamedánság viszonyának alakulása a világháború után. Ghandi száll síkra India páriáinak, az érinthetetlenek érdekében is és ma már a hindu élet első vonalaiban sokat veszített jelentőségéből a hindu társadalom e legnehezebb kérdése. Szívének egész melegével a szegény hindu tömegek felé fordul és nem fél az összeesapástól a hatalmasokkal és gazdagokkal.

Európában kezdetben nem tulajdonítottak nagy fontosságot Ghandi szereplésének, mert az európai felfogás szerint kevés győzelmi esélye van annak, aki harebavonuláskor leteszi fegyvereit és száműz lelkéből minden haragot és gyűlöletet. Úgy képzelték el, hogy ő is a nagy álmodozók sorsára fog jutni, akik a gondolat és érzelem szárnyain mindinkább eltávolodnak a valóságtól, míg végleg elvesztik kapcsolataikat a való élet tényeivel. Ártalmatlan légvár-építőt láttak benne, akit érdekes és érdekes szemmel tartani, de európaihoz méltatlan volna azt hinni róla, hogy valaha új gondolatokkal és új akarásokkal tudná megterhesíteni India letárgikus tömegeit. Annál nagyobb lett a csodálkozás,

amikor olyan hírek jutottak el hozzánk, hogy e nagy álmadozó hatása kezd prófétai arányúvá teljesedni és India népe benne látja a hindu szabadság új Messiását. Európának szükségképp tévednie kellett Ghandi megítélésében, mert európai ítélkezése kategóriákkal közeledett hozzá, ehhez az ízig-vérig hindu lélekhez.

De Ghandi nem Európához beszél, hanem Indiához, és lelki közösségüknél fogva megtalálja azokat a hangokat, amelyek gazdagon és erőteljesen zengenek utána a hindu lélek húrozásán. Nem a teoretikus katedrai bőbeszédűségével közeledik népéhez, nem is rakja magára a szabadsághős csillogó fegyverzetét, hanem a szegénység saruját ölti fel és a hit palástját teríti vállára. Nem a maharadzsaák fényes termeit keresi, hanem a szegényes viskók látogatója, ahol nélkülözés és gond tanyázik már ősidők óta. Nem tér ki a szegénység problémájának nehézségei elől, és módját keresi annak, hogy a társadalom erejét az élet e fájó pontjára elvezesse. De mindig és mindenütt istenfélelmet és szeretetet tanít, mert a haragot és hitelenséget képtelennek tartja komoly és tűzálló alkotó munkára. Ismeri a hindu lelket és jól tudja, hogy a hit szavaival lehet legközelebb férkőzni hozzá, mert prófétát vár és nem agitátort. Új élet után vágyakozik, de batyujában szeretettel viszi magával az istenfélelem, a hagyománytiszteletet és az emberszeretet nagy értékeit is. Ezért kell a próféták hangján szólani hozzá és az új gondolatokat az ősi szent helyek oltáraitól hirdetni neki. A hindu ma is ég felé fordított arccal éli le életét, és aki hatni akar rá, legyen méltó utódja a hindu apostoloknak és beszéljen az ő nyelvükön. És Ghandi méltó utód, szent ember, akit csodálattal vesz körül egész India és mindig megtalálja azt a hangot, mely a hindu lélekben zsolozsmákat varázsol elő. Pedig az apostoli talár alatt forradalmár lappang, aki nemcsak az angol impérium monumentális építményét támadja, hanem a hindu élet és hindu társadalom sok ősi pillérét is, melyek idő folyamán a fejlődés útjába kerültek. De hiába keresünk szavaiban haragot és panaszt, amikor ezekről az ősi hindu intézményekről beszél, mert mindent a magyarázó és megnyugtató történelmi szemlélet nézőpontjaiból vizsgál, és valamint embertársaival szemben, úgy a történelemmel szemben is óvakodik minden igazságtalanságtól. Ugy látja, hogy ezek az intézmények annak idején nagy feladatokat végeztek és fontos történelmi érdekeket szolgáltak. Nem lombtárba való dolgok tehát, hanem relikviák, melyeket még akkor is megkülönböztetett tisztelet illet meg, ha a ma szempontjából hasznavehetetlenné, sőt károsakká váltak. Nem viharral akarja szétromboltatni azokat, hanem új és a megváltozott viszonyoknak megfelelő pilléreket akar építeni az új társadalom boltívei alá. Különös gyöngédséggel tekint a régiségekre és irtózik attól a frivol hangtól, melyet a nyugati forradalmárok használnak, valahányszor egykor erőteljes, de ma már kiöregedett történelmi tényezők bírálatáról van szó.

India népeit nagyszabású politikai koncepcióban, az egységes modern Indiában, akarja összefoglalni, mely a sokfélekep beszélő és kor-

mányzatilag is száz és száz apró egységre bomló nagy geopolitikai egységet politikailag is egységessé tenné. Ez a politikai egység — nevezzük Indiai Egyesült Államoknak — lehetne az angol impérium és a bennszülött fejedelemségek örököse, melyben a legmesszebb menő nyelvi és vallási szabadságok védelme alatt nagyraihivatott hatalmas szervezetté tömörülhetnének össze az ott élő népek. Ez a jövő fejlődés iránya és arra valók a nép hivatott tanítói, hogy ez a gondolat a legrövidebb idő alatt egész India eszményévé váljék.

Ezekhez a politikai elgondolásokhoz zárkoznak fel a hindu népek kultúrális fejlesztésére vonatkozó tervei is. Amilyen határozottan akar védekezni az európai árubehozattal szemben, époly elszántan tiltakozik az európai szellem beözönlése ellen is. Talán még Tiláknál is szigorúbban bírálja meg Európát, és bár szelidebb hangon, époly ridegen ítélik róla. Fennen hirdeti, hogy a hindu haladásnak hazai gyökérből kell táplálkoznia, mert a hindu tehetség és energia bőségesen termeli a haladás lendületeit. Nincs szükség arra, hogy idegen tápanyagokkal tegyék termékenyvé a hindu szellemi élet humuszát. Indiának hindunak és ázsziainak kell maradnia és az élén állóknak kötelességük gondosan őrködni a szellem tiszta tenyészetén. Nem mintha teljesen el akarna zárkózni Nyugat örök értékei elöl, sőt a legnagyobb gonddal megkeresi és biztos látással szemlél minden nagy teljesítményt. Lelkes hámulója Jézusnak, és tanítványainak a *Hegyi Beszéd* örökké igaz sorait ajánlja. Ismeri és magyarázza Európa titánjait és nagy érdeklődéssel figyeli a nemes törekvéseket, amelyek a jólét és megelégedés védvonalai közé akarják elvezetni a szenvedő tömegeket. De az európai szellem importja nemcsak az igazi értékeket hozná el Indiába, hanem azok nyomán útat főrnének maguknak az európai felfogás olyan sajátosságai is, melyek otthontalanná teszik a nyugati élet zsivajában magukat Európa képviselőit is. Az ott élő idegenek révén már így is elég veszedelem fenyegeti az idegen víruszok nélkül is beteg hindu életet. Mennyivel veszedelmesebbé válna a helyzet, ha India maga tartaná tárva-nyitva ajtáját-ablakát a nem kívánatos európai levegő előtt. Nem fényes palotákra vágyik, amelyek melegágyai az élvezethajhászó mondainség kényelemberoskadásának, börzékre sines szüksége, melyekből a lelkiek és szellemiek rovására leküzdhetetlenül árad szét az életielenségek szövevényei közé az anyagiasság és profit-szellem, nagy gyárvárosokról sem álmodozik, mert a vidék egészséges szabadságából a városi élet gyökértelen rabszolgaságába süllyesztí az embert. Nincs becsületük előtte a komplikált gépeknek; annál többre tartja a háziipart és a házi-szöttessel nemcsak az angol árubehozatal, hanem az európaias élet ellen is tiltakozik. Ezért mondják róla Európában, hogy ellensége a kultúrának, és benne is, mint Rousseauban, a természetes élet primitív egyszerűsége utáni ősi emberi vágyakozás kísért. De gondolkozásra késztetnek fejtegetései, melyekben az európai életet az igazi kultúra, a lelkiség és szellem szempontjából veszi szemügyre és megállapítja, hogv Indiának nem tanácsos azokon az útakon haladnia, amelyeken ma Európa jár,

hanem újakat kell keresnie magának. Ghandi nem ellensége a kultúrának, de nincs bizalma az európai kultúrában.

Az európai kritika érhetőleg sokat foglalkozott Ghandival és Roman Rolland nagyszerű könyvének lelkes hangjától kezdve a cinikusok gúnyos esipkelődéséig sokféle hangnemben tartott véleményeket olvashattunk róla. Bármennyire is hivatott a kritikában nagy gyakorlattal rendelkező Európa arra, hogy idegen és sajátjától lényegesen eltérő érzelm- és gondolatvilág ismeretlenségeihez is elmerészkedjék és heterogén világnézetek és kultúrtörékvések bírálatára is vállalkozzék, mégis végeredményében az a helyzet, hogy Ghandi legfőbb kritikusa és jogerősen ítélkező bírója csak India lehet, mert India van hivatva dönteni arról, vajjon a hindu politikai történelem legnagyobb hőségé és a hindu kultúra legnagyobb megújítójává avatja-e, vagy pedig csak a hatátnélküliségre kárhozott szellem szerény szerepét juttatja neki? Az események arra engednek következtetni, hogy India e kérdésben már kimondta az utolsó szót, mögötte áll, és akik hiányzanak kíséretéből, csak növelik világraszóló tekintélyét.

Az az izgalom, amely a világháború befejezése után az alkotmányreformok és egyéb sérelmek miatt ért India népén, időszerűvé tette a Montagu-Chelmsford javaslat gyors letárgyalását és törvényerőre emelését. Belátták az angolok, hogy a kedélyek megnyugtatóra valamit tenniük kell. Így történt aztán, hogy a reformjavaslatot 1919. végén, de 1921. januári hatállyal elfogadta a parlament.

A törvény azon az alapon épül fel, hogy Anglia lassanként és fokozatosan akarja önkormányzatra nevelni Indiát, míg végre hozzáérik ahhoz, hogy sorsával minden külső erőtől függetlenül, szuverén módon rendelkezzen. Kívánatos azonban Anglia és India érdekében egyaránt, hogy az átmenet zökkenés nélkül történjék meg. E végből elhatározza a parlament, hogy ezt az 1919-i „India Government Bill“-t tíz év múlva új alkotmánytörvénnyel fogja felcserélni, hogy abban újabb tíz esztendő tapasztalatai is érvényesülhessenek. A kormányzásban jártas nemzedék nevelése érdekében arról is gondoskodik, hogy a törvényhozás házaiban fokozatosan növekedő túlsúlyhoz jusson a hindu elem. Fokozatosan bővülő teret enged a hindu faj érvényesülésének a polgári és katonai hatóságokban is. Ezeket az alapelveket a mostani és tíz év múlva esedékessé váló újabb alkotmánytörvény lesz hivatva megvalósítani és Ofelsége kormánya mindig szem előtt fogja tartani India érdekeit.

A törvény Anglia területeit az eddigi gyakorlat alapján kilenc tartományra osztja. Ezek: Madras, Bombay, Bengália, az Egyesült Tartomány, Pandzsáb, Bihar és Orissa, Központi Tartomány, Assam és Burma.

Ezekben a tartományokban „Provincial legislative council“-t, tartományi törvényhozó tanácsokat, állít fel és a tanácstagok számát a lakosság számaránya szerint állapítja meg. A tagok nagy többsége rendkívül korlátozott választójog alapján jut mandátumhoz és ezekhez a tagokhoz néhány kinevezett hivatalnok és kinevezett nem-hivatalnok csat-

lakozik. Madras tartományban például 132 tanácstagot ír elő a törvény; ebből 98-at választanak, 11 hivatalnokot, és 23 nem-hivatalnokot pedig kineveznek. A tartományi tanácsokban tehát megvolna a lehetősége annak, hogy a hindu igények megfelelő képviselőhöz jussanak, de a törvény arról is gondoskodik, hogy igazán fontos hatalmi kérdésekbe ne legyen beleszólásuk. A központi tartomány ugyanis fenntartja magának a kormányzat legfontosabb ügyköreit és csak azokat engedi át a tartományi tanácsoknak, amelyek semmi veszélyt nem jelentenek a birodalmi érdekek szempontjából. A tartományi tanácsok hatáskörébe a következő ártatlanabb tennivalók tartoznak: közegészségügy, közoktatásügy (amennyire csak hindukról van szó), közmunkák, utak (kivéve a vasutat és a belföldi víziútakat, melyek a központi kormány hatáskörébe tartoznak), erdészet, halászat, szövetkezetek, iparfejlesztés, technikai oktatás etc. Ezzel szemben a központi kormányzat részére fenntartott ügykörök a következők: pénzügy, igazságügy, rendőrség, újságok és nyomtatványok ellenőrzése, börtönök, javítóintézetek, bankok, ügynökségek, biztosítások. A tartományi tanácsok tehát nem foglalkozhatnak lényegesebb kérdésekkel.

A tartományok élén kinevezett kormányzó áll, aki a tartományi tanács tagjai közül minisztereket választ maga mellé. Ezeknek osztja ki a tartományok hatáskörébe utalt ügyköröket és fenntartja magának azokat, amelyekkel a tanács nem foglalkozhatik. A kormányzókat az indiai hivatalnoki kar olyan kipróbált erői közül nevezik ki, akiknek hosszas gyarmati tapasztalatuk van és jól ismerik magát a tartományt is. A tartományi tanácsokkal szemben függetlenek és felelősséggel csak az alkirálynak, illetve az államtitkárság útján az angol parlamenttel szemben tartoznak.

A tartományi tanácsok felett a két kamarás központi törvényhozó testület áll; ebben a tartományok meghatározott számú kiküldöttei foglalnak helyet. Ez a két kamara a következő:

1. „Council of stat“ (államtanács), amely — mutatis mutandis — a lordok házában felelne meg és rendkívül szigorú és korlátozott választójogi rendszer alapján ül össze. 60 tagja van, ebből 49 a tartományok képviselőjében és 11 a központi kormány részéről.

2. „Legislative Assembly“ (törvényhozó gyűlés), melynek 145 tagja van, köztük 19 a központi kormány részéről, a többiek pedig a tartományok képviselőjében.

A törvényjavaslatok mindkét ház előtt megvitatásra kerülnek, és ha a két ház különböző álláspontra helyezkednék, akkor a törvény közös bizottságok kiküldését és közös tanácskozásokat ír elő, amelyek aztán végleg döntenek a javaslat sorsáról. Ha még így sem tudnának megegyezni, vagy pedig ha az alkirály a törvényhozó tanács két házával szemben is törvényt akarna alkotni, akkor elegendő az ő aláírása, hogy a javaslatból törvény legyen.

A központi kormány élén az alkirály áll, aki megbízását a kamarától nyeri. Hatáskörébe tartoznak az Indiával szomszédos államok-

kal és néptörzsekkel, valamint a bennszülött fejedelemségekkel kapcsolatos ügyek. A miniszterek számáról a törvény nem intézkedik. Jelenleg 7 van a következő tárcákkal: hadügy-, belügy-, pénz- és igazságügy, kereskedelem-, közoktatás-, ipar- és közmunkaügy. Sem az alkirály, sem a miniszterek nem felelősek a törvényhozás szerveivel szemben. Javasataik leszavazása semmiféle változást nem idézhet elő a kormány összetételében. Mind az alkirály, mind a miniszterek a kormányzás irányelveit az indiai államtitkárságtól kapják; ez az összekötő kapocs India és az angol parlament között.

Az indiai ügyek legfőbb európai hatósága a „Council of India“ (Indiai-tanács), amelyet az 1858-i törvény léptetett életbe és a Pitt-féle 1784-i törvény „Board of Control“ (Ellenőrző bizottság) örökölte. Elnöke a „Secretary of State for India“ (indiai államtitkár), aki 8–12 munkatársát maga jelöli ki. A megbízatás 5 évre szól és a tanács tagjainak felét hosszú gyarmati szolgálattal rendelkező szakemberek közül kell választani. Ezekből a tanácstagoktól 5 év letelte előtt csak a király vonhatja meg a megbízatást, de ő is csak akkor, ha az angol parlament mindkét háza erre hivatalosan felkéri. Ma 10 tagja van, 6 nyugalmazott magasrangú indiai hivatalnok, egy bankigazgató, a kalkuttai kereskedelmi kamara egyik volt tagja, és két tekintélyes angol-barát hindu politikus.

A törvény különös gondossággal intézkedik az alkirály és az indiai fejedelemségek viszonyáról is. Elismeri, hogy az indiai fejedelemségek szuverén államok és Angol-Indiának normális körülmények között nincs joga beavatkozni azok belügyeibe. Mégis India nyugalma és zavartalan fejlődésének biztosítása megköveteli Angliától, hogy határozottan közbelépjen, valahányszor a fejedelemségek belső állapotában olyan változások állanak be, amelyek veszélyeztetnék az angol tartományok helyzetét. Belső zavargások esetében, vagy pedig ha a fejedelemségek külpolitikai kapcsolataikban nem volnának kellő tekintettel a birodalom érdekeire, kötelessége az alkirálynak, hogy erélyes közbelépésével érvényt szerezzen az angol kormányzat irányelveinek. Az alkirály elnöklete alatt évente összeülő „Chamber of Princes“ (India fejedelmi tanács) van hivatva arra, hogy megelőzzön és szükségtelemné tegyen minden ilyen beavatkozást az angol hatalom részéről.

Ez az 1919-i alkotmánytörvény nem volt alkalmas arra, hogy lecsillapítsa India felizgatott tömegeit, sőt csak újabb táplálékot adott a hindu nacionalisták elkeseredésének. Komoly engedményeket vártak a világháborúban tett szolgálataik után és most olvasniok kellett a törvény szövegéből, hogy Anglia a hindu önrendelkezésre való átmenetet hosszas folyamatnak képzei el, amelyet addig nyújthat, ameddig neki tetszik. Semmi pozitívumot, semmi dátumra kötelező ígéretet sem láttak arra vonatkozólag, hogy India kormányzása valaha csakugyan hindu kezekbe kerüljön. Az 1920-i kalkuttai nemzetgyűlésen ádáz támadások érték ezt a törvényt, amely végeredményében csak játék-alkotmányt adott a kiskorunak ítélt Indiának. A hindu elem térfoglalása

a tartományi tanácsokban és a központi kormányzat szerveiben semmi biztatást sem jelent a jövőre nézve, mert egyfelől a komoly hatalmi érdekeket szolgáló ügyköröket (pl. pénzügy, hadügy) kizárólag angol ellenőrzés alá helyezte, másfelől pedig a tartományok kormányzóit és a központi kormányt teljesen függetlenítette a törvény a törvényhozó testületektől és csak Londonnal és az alkirályal szemben tette felelőssé őket. Ehhez járult az alkirály minden alkotmányosságot kigúnyoló hatalma, hogy terveit és elgondolásait törvényvé teszi egyszerű aláírásával a törvényhozás ellenkezésének, sőt tiltakozásának ellenére is. Maga a választójog pedig, melynek alapján a tartományi tanácsok és a központi törvényhozás házai összeülnek, mindenre alkalmas, csak arra nem, hogy a hindu nép nagy tömegei befolyást szerezhessenek az államügyek intézésébe. Különösen felháborította India közvéleményét az, hogy Anglia az India egységesítésére vonatkozó hindu alapelvekkel szemben tüntetőleg figyelembe vett minden olyan szempontot, mely a nagy geopolitikai egység felaprozódását megrögzítené. A tartományi tanácsok felállítása, a „backward tracts“ néven védelmi és adminisztratív okokból külön elbánás alá rendelt területek kikerekítése, a bennszüött fejedelmek szuverénitásának túlságos hangsúlyozása és a vallási ellentétek kiélezése az érdekképviselet kérdéseiben mind arra mutattak, hogy Anglia a hindu elgondolásokkal szemben következetesen igénybe veszi a „divide et impera“ segédeszközeit és nem elősegíti — mint ahogy a törvény állítja — a hindu fejlődést, hanem hátráltatja, sőt lehetetlenné teszi azt.

Indiának nagy csalódást okozott ez a törvény. A sérelmekkel már úgy is elkésérett hindu nacionalizmust csak megerősítette abban a meggyőződésében, hogy Anglia ellen most már határozottan és elszántan kell fellépnie. Ez a néphangulat magyarázza meg, hogy az 1920. szeptemberében tartott rendkívüli nemzetgyűlés a mindig éber angol hatóságok mesterkedéseinek ellenére elfogadta Ghandi programját és kimondta, hogy:

1. visszautasítanak minden kitüntetést és tiszteletbeli címet;
2. távol maradnak audienciáktól, fogadtatásokról és minden olyan ünnepélyes alkalomtól, melyet a kormány tiszteletére rendeznek;
3. lassanként kivonja az ifjúságot a kormány által fenntartott iskolákból és gondoskodik arról, hogy nemzeti iskolákban, nemzeti szeltemben nevelkedhessenek;
4. fokozatosan bojkottálják az angol bíróságokat és ügyvédi kart. Peres ügyeik elintézésére saját bíróságokat állítanak fel;
5. visszautasítják a közreműködést Mezopotámia megszállásában és felhívják a katonaságot, a munkásságot, valamint az ide kirendelt papságot is, hogy tagadja meg az engedelmességet;
6. nem vesz részt a választásokban és a parlamentekben;
7. bojkottál minden idegen árut és gondoskodik a belföldi ipari termelés megerősítéséről (Fenner Brockway: *India*, 1930).

Az 1920-i kalkuttai határozat az első komoly hadizenet Anglia el-

len. E mögött India legfontosabb politikai alakulata, a nemzetgyűlés áll. Magában a nemzetgyűlésben eddig az angol-barát mérsékelt elemek küzdöttek a Tilak elveit valló agresszív angol-ellenesekkel. Most Tilak halála után India új vezért keresett magának és a tömegek bizalma Ghandi felé fordult, aki a haza eddigi módszereivel ellentétben a passzív és erőszak nélküli ellenállás gondolatával jött. De ellenzéke is akadt Ghandinak: egyfelől angol-tisztelők, akik nem gondoltak arra, hogy Angliával minden összeköttetést megszakítsanak, másfelől pedig olyan elégedetlenek, akik a passzív ellenállás módszerétől semmi jót sem vártak és annál szívesebben harcoltak volna a nyugati harci technika eszközeivel. Ezek ki is vonultak a nemzetgyűlésből, a nélkül azonban, hogy Ghandi nagy tekintélyével szemben egyelőre komoly sikerekre számíthattak volna.

1921. januárjában aztán hatályba lépett az új alkotmány és februárban megindultak a választási harcok a tartományi tanácsok és a központi kamarák mandátumaiért. Ghandi pártja a hozott határozat értelmében távol tartotta magát a küzdelemtől és így disszidensek és olyan elemek kerültek a parlamentbe, akiknek minél kevesebb közük volt a nemzetgyűléshez. Ez magyarázza meg aztán, hogy az új alkotmány életbeléptetése általában minden komolyabb ellenállás nélkül történt meg és csak a nemzeti gondolat főfészkében és legenergiusabb védelmezőjében, Bengáliában, vált szükségessé annak felfüggesztése.

Bár Ghandi és pártja kiszorult a politika fórumairól, mégis nagy erővel indult meg az izgatás a passzív ellenállás érdekében, nemcsak az angol tartományokban, hanem a hindu államokban is. Oly gyorsan erősödött e mozgalom India minden részében, hogy a propaganda-útra menő Ghandit mindenütt lelkes szimpátia-tüntetések fogadták.

Ghandi sikereivel szemben az angolok azzal akartak hatni a közvéleményre, hogy az új alkotmány utasításai szerint kezdték megnyitni az érvényesülés útjait a hindu elem előtt, nemcsak a közigazgatásban, hanem a hadseregben is. Az új alkotmány a közhivatalok 33%-át nyitja meg a hinduk részére és most a kormány alkalmazni kezdte ezt a rendelkezést. A tömeges kinevezések jó hatást tettek, különösen mióta a tartományi kormányokba hindukat is neveztek ki, akik a tartományi tanácsok hatáskörébe utalt tárcák ügyeit intézték. Megkezdődött a hadsereg indiánizálása is, noha egyelőre csak a gyalogságnál, mert a tüzérségnél, műszaki csapatoknál és a repülőknél nem alkalmaztak hindu tiszteteket.

Ghandi ezalatt a mohamedánokkal keresett kapcsolatokat, mert jól tudta, hogy a 70 milliót képviselő legerősebb kisebbség támogatása nélkül nem valósíthatja meg programját. A legalkalmasabb időt választotta a közeledésre, amikor India mohamedánjait a Sèvres-i béke, Törökország és az újonnan alakult arab államok sorsa keserítette el. Anglia a mohamedán világgal is szembe került a világháború befejezése után és ez a csatlódás most Ghandi felé terelte a mohamedán politika vezéreit. Az alapelvekben gyorsan megegyeztek és megállapították,

hogy India teljes felszabadításáért együtt kell küzdeniök. Az „India Moslim Liga“, a mohamedánság leghatalmasabb szervezete, jóváhagyásával erősítette meg a vezérek tárgyalásának eredményeit. Ezek a megállapodások azonban korántsem jelentik a kérdés végleges rendezését, mert a hindu és mohamedán antagonizmus ma is nagyon erős és a vezérek békés együttműködése nem jelenti a tömegek kiengesztelődését is. Még az a tény sem enyhíti a nehézségeket, hogy a mohamedánok túlnyomó többségben maguk is hinduk, mert Indiában a vallási kérdéseknek döntő jelentőségük van. Ezek a megállapodások inkább csak elvi jelentőségűek és India felszabadulását csak távolabbi időpontban tételezik fel. De új és sok nehézséget mutató elrendezésre szorulnak a hindu-mohamedán kapcsolatok, míhelyt India függetlensége a legközelebbi jövőben esedékessé válhatik. Sok nyugalomra és bölcseségre van szükség mindkét résziöl, hogy ezek a tárgyalások annak idején valóban India érdekeit szolgálják.

A hindu-mohamedán megállapodásokkal a passzív ellenállás mozgalma lényegesen megerősödött. Olyan egységesen álltak a tömegek Ghandi mögött, hogy a walesi herceg 1921-i látogatása már szinte botrányba fullt, mert a lakosság elzárkózott előle és lelkesen tüntető tömegek helyett csak üres utcák fogadták mindenütt, ahol megfordult. Csak a pársik vonultak ki fogadtatására, de ezeket is Ghandi tekintélyének kellett megvédenie a távolmaradásukkal tüntetni akarók dühe elől. Az alkirály, lord Reading, nagy izgalommal figyelte a fejleményeket; Ghandit letartoztatni nem merte egýelőre, mert ez a lépés a sztrájkolóok felháborodását vonta volna maga után. Minthogy azonban Ghandi az alkirály többszöri figyelmeztetése után sem szűnt meg izgatni Anglia ellen, végül is 1922. márciusában letartoztatta. A bíróság pedig lázítás miatt 6 évi börtönre ítélte India legnagyobb fiát.

Büntetéséből csak 2 évet töltött ki és 1924. februárjában betegség címén szabadlábra helyezték. Távolléte alatt gyökeres változások történtek a hindu szabadságmozgalmak irányításában. Akik már eleve nem értettek egyet a passzív ellenállás politikájával, és a helyett a legérélyesebb támadó haremódot tartották célravezetőnek, most elérkezettnek látták az időt arra, hogy a nemzetgyűlésben keresztülvigyék akarataukat. A hiányzó Ghandit, azt a személyes varázst, amely eddig mindig megtette a hatást a hindu tömegek között, senki sem tudta pótolni. A nyáj pásztor nélkül maradt és az ellenzék temperamentumos szónokai, Motilal Nehru és Chitta Ranjan Das, könnyen magukhoz ragadhatták a vezetést. Izgatásukra az 1920-as határozatokkal szemben most arra az álláspontra helyezkedett a nemzetgyűlés, hogy az 1924-i választásokon résztvesz, a legkomolyabb küzdelmek árán is minél több mandátumot szerez magának és megkezdí a parlamenti obstrukciót az alkotmány és az angol uralom ellen. Megmozdulásukat nagy siker koronázta; a tartományi tanácsokban elért eredményeiken kívül a központi törvényhozó tanácsban is 90 mandátumból 41 az övék lett. Mikor Ghandi kiszabadult a fogságból, látnia kellett, hogy a vezetés idegen

kezekbe került. Ezzel nem a Ghandi-ellenes áramlat jutott a nemzetgyűlés élére, mert Nehru és Das egyaránt tanítványai és lelkes tisztelői Ghandinak, de szükségesnek látta a többség, hogy az ellenállás e módját is kipróbálja. Ez az úgynevezett „Parlamentari svarazspárt“ aztán nagy lendülettel támadta az angol uralmat és különösen a pénzügyi kérdések tárgyalásánál követett el mindent, hogy kellemetlenné tegye magát. Ghandi ezalatt csak látszólag tétlenkedett, de annál értékesebb munkát végzett a nemzeti egység érdekében. Most az érinthetlennel foglalkozott különös gonddal és példájára olyan sűrű érintkezés indult meg ezekkel a szerencsétlenekkel, amilyenre ezelőtt csak néhány esztendővel gondolni sem lehetett volna. Egész Indiára kiterjedő nagy propagandát indított meg a házi szöttek érdekében és az angol textil-vállalatok nagy rémületére olyan sikereket ért el, hogy egész vidékek bojkottálták az angol szöveteket. Csak a parlamenti politikától vonult vissza, mert tántoríthatatlanul hitt abban, hogy India szabadságát csak az együtt nem-működés módszerével lehet kivívni.

Időközben elérkezett az 1919-i alkotmánytörvény revíziójának ideje is. Az angol kormány 1927-ben parlamenti bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására. Kötelességévé tette, hogy szálljon ki Indiába és ott a helyszínen keresse az összeköttetést nemcsak a hivatalos Indiával, hanem a politikai pártokkal és érdekeltségekkel is és tapasztalatai alapján tegyen jelentést és javaslatokat. A kormány azonban elkövette azt a megbocsáthatatlan hibát, hogy ebbe a bizottságba, amelyet elnökéről Simon-komisszióknak szoktak nevezni, egyetlen hindut sem nevezett ki, ellenben 2—2 taggal képviseltette az angol parlament három pártját, a konzervatív, liberális és munkás pártot. India sorsáról megint úgy akartak dönteni, hogy az érdekelt el se mondhatta véleményét. Egész India tiltakozott ez ellen a méltatlan bánásmód ellen, és amikor a bizottság India földjére lépett, csak a hirtelen teljes erővel kitörő zivatar mentette meg őket a szégyenteljes macskazenétől. Az angol kormány felhívására pedig, hogy a Simon-komissziót parlamenti bizottságokkal támogassák, azzal feleltek, hogy a legtöbb tartományban egyenesen megtagadták az együttműködést, úgyhogy a komisszió csak a hivatalos Indiára támaszkodhatott.

Az angol bizottság aztán időszerűvé tette, hogy az európai állásponttal szemben India is kifejezést adjon véleményének az alkotmánykérdésben. A nemzetgyűlés az összes pártokat felszólította, hogy gyűljenek össze pártközi konferenciára és foglaljanak állást ebben az egész Indiát érdeklő kérdésben. A megbízottak nagy többsége úgy határozott, hogy követelik Indiának a „dominium“ jellegét, hogy India Kanadával, Délafrikával és Ausztriával egyenrangú tényezője legyen a birodalomnak. Az átmenetet erre az állapotra azonnal követelik és csak olyan ügyköröknél hajlandók hosszabb várakozásra, amelyek — mint a hadügy és külügy — nagyobb körültekintést igényelnek. A szélsőbal ajánlatát, hogy az új alkotmány az orosz szovjetet utánozza, elvetették. Amennyiben pedig Anglia záros határidőn belül nem volna hajlandó a

kérdést a hindu igények figyelembevételével megoldani, akkor India újból megindítja a passzív ellenállást és a legerősebb harcot kezdi meg a teljes függetlenségért.

A pártközi konferencia határozata újból kiélezte az ellentéteket. Lord Irwin, az új alkirály, kényesnek látva a helyzetet, 1929. őszén Londonba sietett, hogy személyesen tárgyaljon az illetékes körökkel. A megbeszélések eredményeként aztán felhívta az indiai pártok vezéreit, hogy a Simon-komisszió megjelenése után nyomban összehívandó „Round table“ konferenciára küldjék el delegátusaikat, hogy ezen a gyűlésen a hindu szempontok is kellőleg képviselve legyenek. A hindu pártok késznek mutatkoztak, hogy részt vegyenek ezen a konferencián, de — a multakon okulva — feltételekhez kötötték megjelenésüket. Azt követelték ugyanis, hogy ezen a tárgyaláson India dominium-jellege legyen a kiindulási pont. A kormányon levő munkáspárt nem fogadhatta el ezt az álláspontot, mert a konzervatív és liberális pártvezérek és szakemberek, valamint az egész angol sajtó a legelitesebben viselkedett ezekkel a hindu követelésekkel szemben. A kormány végül is úgy válaszolt, hogy elismeri India dominium jellegét a beindítandó tárgyalások végcéljaként, de semmi körülmények közt sem ismerheti el kiindulási pontul. A lahorei 1921-i nemzetgyűlést megelőzőleg Ghandi a legkiválóbb politikai vezéralakok közül választott delegáció élén megjelent Lord Irwin előtt, hogy az angol kormány álláspontjáról, amelyről különben volt már alkalma értesülni a hindu-ellenes angol hírlapi kampányból is, most már hivatalosan is tudomást szerezzen. A legkultúráltabb külső formák közt szívélyes hangon végbemenő, de drámai erejű megbeszélés aztán meggyőzhette a hindu delegáció tagjait arról, hogy Angliával megegyezniök lehetetlen. A nemzetgyűlés nagy többsége Ghandi véleményét tette magáévá és felhatalmazta, hogy mint teljhatalmu diktátor indítsa meg a passzív ellenállást a legalkalmasabbnak vélt időben.

Ghandi 1930. március 2-án írt levelében értesíti lord Irwint az ellenállás megkezdéséről. E levél egyike a legérdekesebb történelmi dokumentumoknak és az angol-hindu kapcsolatok megértésére alapvető okmányul fog szolgálni a történetírásnak. Egy nagy lélek vergődése tükröződik benne vissza, akit a viszonyok most arra kényszerítnek, hogy neki vezesse fajtestvéreit az angol uralom erődítményeinek. De nem a tömegeket küldi előre, hanem maga indul el elsőnek az ellenállás útján: gyalog, mint a zarándokok, akik ünnepi ruhában és ujjongó lélekkel keresik fel vallásuk szent helyeit. Ilyen szent hely neki a tenger és szent a cél is, amely odavezeti: hogy sőt pároljon vízből és megszegje a kegyetlen törvényt, amely az élet e legfontosabb kellékét csak a monópólium uzsoráján juttatja el a néphez és szigorúan megtiltja, hogy azt a bőven adakozó természet kezéből vegyék át India nyomorultjai.

Kíséretében csak néhány meghitt emberét látjuk, a passzív ellenállás leglelkesebb rajongóit, akiket nem parancs, hanem a Mester elragadó egyénisége gyűjtött össze és büszkének arra, hogy a forradalom e

legfontosabb hadműveletében részt vehetnek. Jól tudják, hogy mire vállalkoztak, és készek arra, hogy magukkal vigyék az erőszaknélküliség nehéz keresztjét is. És hosszú az út, 300 mérföldre van a tenger és nemcsak a lakosság lelkesen érző tömegei alkotnak sorfalat a felvonulók mellett, hanem az ellenség, az angol hatóságok is. 170 falu esik útba, 170 diadalmas állomása a nagy felvonulásnak és minden falu Ghandi szájából hallhatja a forradalom tanításait. Tőle magától hallhatja mindenki, hogy bojkottálnia kell az alkoholt és minden idegen árut, hogy ne fizessen adót, hogy ne vegye igénybe az angol bíróságokat és ügyvédi kart, és hogy vonuljon vissza minden hindu a közhivataloktól, mert szégyen szolgálni az ellenséget.

Végre a tengerhez ér a tömeg és Ghandi napfelkeltekor sót szed fel a partról. Ezzel a jelképes tettel a polgári engedetlenség útjára lép. Ő az első, aki megszegi a törvényt és példáját százezrek követik. Rendőrök jönnek és gummibotokkal verik a tömeget; bátran verhetik, mert senki sem gondol arra, hogy visszaüssön. Így parancsolta Ghandi! Százakat fognak össze, de ezek folytatják a munkát és a karhatalom tehetetlen ennyi fanatizmussal szemben. Európában eleinte csak gúnyolódtak az ázsiai ceremónián, de rövidesen be kellett látniuk, hogy komoly és rendkívül veszedelmes mozgalomról van szó, amely még sok gondot fog okozni az angol politikának. Ghandi pedig tovább folytatta útját és a nép mindenütt a legnagyobb lelkesedéssel csatlakozott hozzá.

A hatóságoknak ezek után elég okuk volt Ghandi eltüntetésére. Ugy képzelték, hogyha ő hiányzik, hamarosan megszűnik a nagy nemzeti felbuzdulás. De ép ellenkezőleg történt. Mihelyt köztudomásúvá lett, hogy Ghandi a Ieravada-i fogház lakója, megmozdult az egész India s még azok az elemek is csatlakoztak az ellenálláshoz, akik eddig közömbösen figyelték az eseményeket. Madras és Bombay tartományokban, Bengália, Hindosztán és Pándzsáb városaiban, olyan helyeken is, ahol Ghandit sohasem látták, tüntető tömegek járták be az utcákat, az üzletek, bankok zárva maradtak és a gyári munkások letették szerszámaikat. Csatlakoztak a tüntetőkhöz a mohamedánok, a pársik és az érinthetetlenek is és Anglia fegyvertárs nélkül maradt a forrongó Indiával szemben. Megtorló intézkedésekben nem volt hiány; minden valamire való közéleti személy börtönbe került, köztük Ghandi három fia is. A bíróságok óriási pénzbüntetéseket róttak ki, a tömegeket pedig összeroskadásig verték a karhatalom közegei. De senkit sem félemlített meg a hatósági terror, mert Ghandi arra tanította India népét, hogy türelmesen viseljen el minden megpróbáltatást, mert érdemes szenvedni a független Indiáért. Ijesztő arányokban erősödött az idegen áruk bojkottja is és önkéntesek ügyeltek arra, hogy senki se tegye be lábát olyan boltokba, amelyek még mindig nem mondtak le idegen portékák árusításáról. Ha másképp nem értek célt, kirabolták és felgyújtották az ilyen üzleteket, és mire a rendőrség megérkezett, már rég elnyelte a hindu tenger a tetteseket. A sajtó egyöntetűleg pártjára állt a felkelőknek, annyira, hogy a hatóságoknak drákói rendeletekkel kel-

lett az eseményekbe avatkozniok. A legszigorubb cenzurát lépésben életbe, mely meg a magánlevelezést és a táviratforgalmat sem kímélte. Európa vajmi keveset hallott az Indiában történekről, csak utólag, szemtanuk elbeszéléséből értesülünk arról, milyen általános elkeseredést váltott ki Ghandi letartóztatása. A sok zivatart látott angol hatóságok bámulatraméltó nyugalommal álltak ebben a viharban és nem is a tömegek dühe hozta ki őket sodrúkból, hanem az indiai bevétel rohamos csökkenését mutató statisztikák. Ezek az adatok pedig számban kifejezhető, súlyban lemérhető, reális és az angol észjáráshoz is egészen közelfekvő módon figyelmeztették Angliát arra, hogyha eddig fegyverekkel csinált politikát Indiában, most sürgősen módszert kell változtatnia.

Időközben megjelent a Simon-komisszió jelentése is, amelyet nemcsak az érdekelt Anglia és India, hanem az eseményeket érthető kíváncsisággal figyelő Európa is nagy érdeklődéssel várt. Maguk a hinduk nem sok jót reméltek tőle, mert Lord Birkenhead, az új államtitkár, intézkedése, hogy a bizottságba csak angolokat nevezett ki, már eleve bizalmatlanná tette őket. A lord mentegetőzése, hogy 2 hindu tag kinevezésével csak súlyos sértődéseket idézett volna elő a sokféleképen tagolt hindu érdekeltségek között, nem nyugtatta meg India népét, különösen mióta az ajánlott alkotmánymódosításokból világosan láthatta, hogy Anglia a hindu népet ma is alsóbbrendű emberfajnak tekinti és még mindig természetesnek látja, hogy néhány ezer angol hivatalnok kormányozzon százmilliókat.

A jelentés első kötete (Survey) rámutat azokra a népesedési, történelmi és politikai ellentétekre, amelyek India egységes kormányzását megnehezítik és decentralizációt tesznek szükségessé. Ismerteti a nyelvi és gazdasági különbségeket, valamint a társadalom egyéb olyan problémáit is, amelyek komoly ellentéteket idéznek elő az egymás mellett élő népek között. E szempontok előtérbe helyezésével nyilván arra törekszik a jelentés, hogy megértesse az olvasóval azokat a nehézségeket, amelyek az egységes India gondolatával szemben ma is fennállanak és amelyek bizonyos mértékig alkalmasak arra, hogy indokoltá tegyék az angol uralmat. Kiterjeszkedik India kultúrális életére is és nem kerdőzi azokat a hibákat, amelyekért az angol uralom felelős: a tömegek hihetetlen elmaradottságát, az iskoláztatás hiányát és azt a bűnös nemtörődömséget, amellyel a hatóságok a hindu kultúrmizériákat szemlélték. Foglalkozik továbbá a megélhetés kérdésével és őszintén bevallja, hogy India nem a jólét és bőség országa, mint ahogy az európai képzelet előtt él, hanem kétségbeejtően szegény terület, ahol a kiválasztottak ragyogó élete annál égbekiáltóbb igazságtalansággá bélyegzi a nagy tömegek kétségbeejtő nyomorúságát. Elismeri, hogy ezeken az állapotokon Anglia nem tudott változtatni és nem követi az olyan angol hozzászólók módszerét, akik az indiai kérdés lényegét, a szegénység problémáját elsikkasztják, csak azért, mert megvitatásuk kellemetlen, fárasztó és elesüggesztő. Úgy hat a jelentés az olvasóra, mint valami

őszinte vallomás és nem tagadhatjuk meg a szerzőktől rokonszenvünket.

A továbbiakban az 1919-i alkotmány alapján beindított politikai életet ismerteti. Leírja a tartományi tanácsok és központi kamarák működését és nem titkolja, hogy ezeket a parlamenti szerveket állandó heves támadások érik a hinduk részéről s csak a központi kormány és az alkirály minden ellenállást elsöprő hatalma tudja biztosítani a nyugalmat. Az elmondottakból meglevenedik előttünk az egész politikai élet és működni látjuk ezt a különös mechanizmust, amelyet eddig csak a többé-kevésbé célzatos leírások bizonytalan konturjaiból ismertünk. Hosszasabban foglalkozik a választójog kérdésével is. Erőtlenül próbálja mentegezni a törvényt, amely a lakosságnak csak 15%-át engedi az urnákhoz, de senkit sem tart távol tőle, akitől biztosan elvárhatja az angol hatalmi szempontok támogatását. Noha eddig sem próbálta szépitni a hindu tömegek szárnalmas gazdasági és kulturális helyzetét, most a választójog kérdésével kapcsolatosan fenéig világítja meg a hindu élet mélységeit. Különösen érdekes az a fejezet, amelyben a hindu politika fejlődését és a Ghandi-féle mozgalom erősödését írja le 1920 óta. Nem ért egyet az angol optimistákkal, akik mégis csak az angol fegyvereket tartják a legfontosabb érvnek és nem tulajdonítanak döntő fontosságot annak a közéleti szellemnek, amely Ghandi működése nyomán ma már mind aggasztóbb arányokban helyezkedik szembe Angliával. Úgy látja, hogy ez a mozgalom az indiai történések lényegévé vált és Angliát itt fenyegeti a legnagyobb veszély. Mert India népeit könnyen lehet fanatizálni s Ghandi és társai jól értenek ahhoz, hogy szavaikat és tetteiket a hindu lélek igényeihez alkalmazzák. Szól a sajtóról is és megállapítja, hogy az angol érdekeket szolgáló és angol nyelvű újságoknak kevés hatásuk van, mert azokat csak az angolul beszélő hindu intelligencia olvassa, amely azonban öntudatosan politizál és rég túl van már azon, hogy angol szempontoktól befolyásoltatni engedné magát. Ha olvassa is, inkább csak azért, hogy ismerje az ellenfél észjárását és annál hatásosabban érveljen vele szemben. A közvélemény igazi formálói az indiai tőkéből fentartott és indiai nyelveken megjelenő újságok. Ezek mindenben lépést tartanak az eseményekkel és ép oly fürge és temperamentumos szószólói a hindu álláspontnak az angol sajtóval szemben, mint ahogy az európai újságok képviselik a mögöttük álló érdekeltségeket. Az újságírói kar a társadalom legértékesebb rétegeiből kerül ki és az újságírás ma is nagy általánosságban nobile officiumnak számít. Különösen erőteljes a fejlődés 1920 óta, amióta az indiai események komoly lendületet vettek. Kockázattól vissza nem riadó, tiszteletreméltó bátorsággal szállnak szembe Angliával és hangjuk erejét nem mulják felül a legtámadóbb szellemű európai újságok sem. A példányszám szempontjából távol vannak még az európai és amerikai nagy lapoktól, de teljesen elhibázott kísérlet volna, ha számukból akarnánk megállapítani hatásukat. Indiában t. i. az a helyzet, hogy újságot nem sok ember vesz és olvas, de annál többen hallgatják. Nemcsak az írástudóknak szánták azokat, mert hiszen a nagy tömeg ma

is analfabéta, hanem az írástudatlanoknak is. Ezek az esti órákban sűrű sorokban ülnek körül a szerencsés halandókat, akiket vagyonuk és tudományuk képesít arra, hogy a hindu szellem e bővizű forrásaiból táplálkozzanak. Nagy áhitattal hallgatják a felolvasásokat és India vezérei gondoskodnak arról, hogy minél több ilyen tolmács álljon az írástudatlan nép rendelkezésére. Mert Indiában sokkal nagyobb az érdeklődés a politika iránt, mint ahogy itt Európában elképzeljük. Ma már mindenki érzi, hogy történelmi idők tanujává lett és mélységes együttérzéssel figyeli a vezérek minden lépését. A tömegek ébredésének ideje következett el Indiában és a sajtó erőteljes döngéssel veri fel álmukból a későn ébredőket. Jellemző a sajtó magatartására, hogy azonnal megszűnik a belső villongás, mihelyt Londont és a kormányt kell támadniok. Ebben minden politikai párt és minden világnézet egyetért. Ez az első nagy gondolat, melyben az egész India egységesnek mutatkozik.

A jelentős igazi nehézségei a II. kötetben (Recommandations) következnek, ahol a bizottság arra vállalkozik, hogy az 1919-i törvény utasításai szerint most újabb alkotmánymódosításokat ajánljon a parlamentnek. Ezeknek a módosításoknak az volna a rendeltetésük, hogy önmegrendelkezés felé haladó szellemükkel lecsillapítsák a forrongó Indiát, a nélkül azonban, hogy veszélyeztetnék a birodalom hatalmi érdekeit. A bizottság tagjai itt találják szemben magukat azokkal a nehézségekkel, amelyek tragikus következetességgel állják útját az angol és hindu törekvések kiegyensúlyozódásának. Mert áthidalhatatlan és évről-évre mélyülő szakadék tátong Anglia és India között, amelyen át sem a militarizmus, sem a jövőbe néző demokrácia nem fog járható utakat építhetni mindaddig, míg újakkal nem cserélik fel a mai politikai elgondolásokat és módszereket. Összebékíthetetlen történelmi tendenciák különböző irányba lendítik a két népet: Angliát az Indiai Óceán birtoklása és az egész világbirodalom kérlelhetetlen és vitát nem tűrő szempontjai fatális fellebbezhetlenséggel rögzítik oda az eddigi gondolatmenethez, Indiát pedig egy öntudatra ébredő hatalmas nép fékezhetetlen dinamikája hajtja előre komoly és lelkesítő történelmi víziók felé. Nagy erők küzdenek itten, történelmi erők, amelyeket hiába próbálnak együttműködésre kényszeríteni, akár fegyverekkel, akár alkotmánytörvényekkel. Az angol bizottság az ajánlott alkotmánymódosításokat az angol érdekekhez mérte és nem is tehetett másképp. Nemcsak azért, mert a megbízók részéről olyan utasításokat kapott, hanem azért is, mert tagjai maguk is angolok, akik nem tehetik túl magukat a faji együttérzés és a gazdasági érdekek félreérthetetlen parancsain. A hindu-barát angol kritikusaiknak könnyű a helyzetük, mikor bírálják a Simon-komisszió jelentését. De bizonyára más hangon beszélnének, ha maguk is tagjai lennének a bizottságnak és a problémák teljes súlyukkal nehezednének lelkiismeretükre.

Ezért van az, hogy az ajánlott módosítások a multhoz képest semmi lényegbeli változást nem jelentenek. A kormányzás legfontosabb ügy-

köreibe, mint a pénzügy, hadügy, igazságügy, eddig nem volt semmi beleszólásuk a parlamenteknek; a tartományi kormányzók és a központi kormány diktatúrával intézték az ide tartozó ügyeket. Az alkotmány-módosító jelentés most már megszüntetésre ajánlja ezt a helyzetet és minden ügyet a parlament hatáskörébe utal. Ezt a látszólag demokratikus irányban haladó intézkedést azonban illuzóriussá teszi az a körülmény, hogy az alkirály jogköre csorbíthatlan marad, a parlamentekkel szemben törvényt hozhat és a parlamentnek egyhangú ajánlásával szemben is megtagadhatja bármely javaslat törvényerőre emelését. A diktatúra tehát továbbra is megmarad, sőt hatáskörében kiszélesedik, mert vétőjától függenek most már azok az ügykörök is, amelyek eddig a parlamentnek hatásköréhez tartoztak. Végeredményében továbbra is változatlanul marad az a szegényteljes helyzet, hogy ezekben a gyermekparlamentekben céltalanul és haszontalanul öröklődnek fel India legnemesebb erői, mert hiányzanak az erőátvitel olyan eszközei, amelyek ezeket a sóvárgott energiákat a hindu társadalomba, India élő szervezetébe kapcsolhatnák.

Új alapokon rendezi a jelentés a választójog kérdését, de még így is a lakosságnak csak 20%-a nyerne szavazati jogot. A bizottság védekezése, hogy a nagy tömegek urnához eresztése a nagy távolságok és kezdetleges közlekedési viszonyok miatt leküzdhetetlen nehézségeket támasztana, csak az adminisztráció elégtelenségét bizonyítja, de nem indokolja megnyugtató módon azt a rég sérelmezett állapotot, hogy a komoly adófizetők milliói még mindig csak honpolgári kötelességeket ismernek, de honpolgári jogokat nem. A községi választásokkal kapcsolatban elköveti a bizottság azt a nagy hibát, hogy a vallási szempontokat a számarányon messze túlmenőleg veszi figyelembe és ezzel beviszi a vallási ellentéteket olyan pontokra is, ahol eddig ismeretlenek voltak.

A tartományi tanácsokban és a központi törvényhozó tanácsban most is nagy számmal látunk kinevezett tagokat, akiknek az a szerepük, hogy kormányhű nyilatkozataikkal védelmezzék a hivatalos álláspontot a megválasztott képviselők támadásaival szemben. Feltűnően sok kinevezett tagot ajánl a jelentés az államtanácsban és az európai szemlélettel tapasztalattal rendelkező, polgári vagy katonai szolgálatukban nagy eredményeket felmutató egyéneket tüntessenek ki, akik a régi állapotokat védelmeznék és az öregekre jellemző gyanakodással tekinténeek a mind hangosabban és lármásabban követelőző fiatalokra.

Nem intézkedik a jelentés arra vonatkozólag sem, hogy a közhivatalok nagyobb arányban nyiljanak meg a hinduk előtt, annak ellenére, hogy a hindu egyetemek évről-évre nagy számmal bocsátanak ki jól képzett hindu ifjakat. Ezek Anglia legádázabb ellenségei és a vezérek parancsának engedelmes és elszánt végrehajtói.

Nincs haladás a hadseregnél sem. Akik azt remélték, hogy legalább az alsóbb parancsnokságig sikerül indiánizálni a haderőt, azoknak ma

látniok kell, hogy Anglia a hatalom legfőbb biztosítékát göresös szorítással tartja kezei között.

Már ebből a rövid és csak a leglényegesebb pontokra kiterjeszkedő ismertetésből is érthetővé válik előttünk az az elkeseredés, amellyel a hindu közvélemény az alkotmánymódosító javaslatokat fogadta. Anglia figyelembe sem vette a hindu követeléseket, mintha Indiában mi sem történt volna és még mindig csak engedelmes és megriadt tömegekkel állna szemben. Sértőbb lekicsinylést és semmibevevést el sem lehet képzelni, mint mikor Anglia ilyen ásatag, rég idejét múlt alkotmányt kínál a nagyszerű lendülettel szabadság felé törtető Indiának. Hiába álltak körül ágyát a leghíresebb professzorok, mégis halva született ez a reformjavaslat, mert a fanatikusan ellenálló Indiában hiányzanak számára az élet feltételei.

India közvéleményének egységes tiltakozására a Simon-komisszió javaslataival szemben nem érte váratlanul Angliát, sőt számított rá. Ezért már jóelőre, még a jelentés nyilvánosságra hozása előtt, módját kereste annak, hogy a döntést újabb megbeszélések beiktatásával hajogathassa. Így vetődött fel az úgynevezett „Round table“-konferencia gondolata, amelynek az lett volna a rendeltetése, hogy ehhez a kerek asztalhoz India társadalmi rétegeinek delegátusai is hozzáférhessenek. De elkövette London azt a nagy hibát, hogy a delegátusok kijelölését nem a hindu politikai pártokra bízta, hanem az alkirály által nevezett ki őket, tehát olyan hindu politikusokat, akiknek lojáliságában és nyugalomban megbízhatott. A konferencia így nem India közvéleményét képviselte, hanem a hajdan vezető szerepet vívő angol-barát mérsékelt jobb szárnyát, amelyet azóta rég felmorzszoltak a háborút követő események. Hindu delegátusokkal, de India igazi képviselői nélkül és azoknak tiltakozásával nyílt meg a konferencia 1930. november 12-én.

Ez a konferencia nem is azért érdekes, ami azon az angol-hindu kapcsolatok szempontjából történt, mert az ottani kétes értékű felszólításokon túl ma is a legridegebb határozottsággal állnak szemben egymással az ellenségek. Anglia ma is csak végecélként ismeri el India dominium-jellegét, az igazi India pedig, amely ma börtönben senyved, elszántabban és konokabban követeli a függetlenséget, mint valaha. De annál érdekesebbek és megszívlelendők azok a tárgyalások, amelyek — Anglia intencióinak ellenére — a leglelkésítőbb hindu politikai gondolatokkal, az egységes Indiával, foglalkoztak. Szóba kerültek a hindu-mohamedán ellentétek és a tárgyalásokról szóló jelentések megállapítják, hogy a még mindig fennálló nehézségek ellenére minden remény megvan arra, hogy ez a legtöbb gondot okozó probléma kielégítő megoldást nyerjen. Sor került az indiai fejedelemségekre is és a fejedelmek felszólalásából nagy általánosságban az tűnik ki, hogy az angol tartományok és a fejedelemségek föderatív összefoglalása, adott esetben, nem találna komoly ellenzésre. Angliának más céljai voltak ezzel a konferenciával és nem titkolt idegességgel állapította meg, hogy a megbeszélések az igazi indiai problémákhoz vezettek el.

Ez a sorsa a további konferenciáknak is. Minél inkább jut képvi-selethez az igazi India ezekben a delegációkban, annál határozottabban fog érvényesülni Ghandi szelleme és annál kevesebb reménye marad Angliának arra, hogy továbbra is zavartalanul táplálkozzék India élet-erejéből. Egyelőre a birtokon-belülség vigasztaló, de nem végkép meg-nyugtató helyzetét élvezzi; haderejével és hivatalnoki karával még min-dig csendre kényszerítheti az erőszak nélkül forrongó Indiát. De el-szántan fogja védelmezni akkor is, ha a küzdelem nagyobb kockázattal fog járni, mert nagy teherbírású és központi helyzetű oszlopa a biroda-lomnak, amelynek összeomlása magával rántaná az egész büszke épít-ményt. India elvesztése az egész ázsiai angol politika felgöngyölését jelentené, az arab mandátumoktól Szingapurig, és Indiai- és Csendes-Oceán angol-szászai kénytelenek volnának kétes kilátású védelmi harcra rendezkedni be a vérszegény Ausztráliában. Halálos csapás érné a túlméretezett angol gazdasági életet is, mert az indiai és ázsiai piacok nélkül megbénulna az angol termelés és elkerülhetlenné válna az ál-talános elszegényedés. Megszűnne tömérdek kereseti lehetőség, amely ma méltán irigyelt jóléthez segíti az angolok százazreit az ázsiai bir-tokok katonai és polgári kormányzásában, és vége volna a paradicsomi állapotnak, hogy a fejedelmi fizetésekén kívül csak nyugdíjakban ha-vonta fantasztikus összegek ömlenek be Angliába olyan gyarmatokról, amelyeken a lakosság a legnyomorultabb viszonyok közt tengeti életét. India elvesztése kirobbantaná azokat a tüzeket is, amelyeknek füstjét mindenütt érezzük, ahol angol ezrek sárga és fekete milliókkal állanak szemben. A világ urai, akiket ma a hatalomnak és gazdagságnak kijáró megkülönböztetett tisztelet fogad a földkerekség minden pontján, búj-dosókká lennének és a századok folyamán felgyűlt harag elől az európai vizekre kellene visszamenekülniök. Ítéletidő következne el Angliára és apokaliptikus erők gázolnának át az angol tudás és akarat minden tel-jesítményén.

Ezek azok a szempontok, amelyek Indiát a világbirodalom legér-tékesebb pontjává teszik. Annál nagyobb tehát a veszély, hogy ma An-gliát ép ezen a ponton érik a legkomolyabb támadások. Kétségtelen, hogy a gyarmatpolitika kérdéseiben London ma döntő elhatározások előtt áll és szakembereinek imponáló tudásán és a minden veszélyben is érintetlenül bölcs nyugalmán kívül bőségesen van szüksége a sze-rencse támogatására is, hogy össze ne roppanjon a problémák súlya alatt.

India Ghandi zseniálításának köszönheti, hogy ma a passzív ellen-állás és polgári engedetlenség módszerével olyan harsi eszközök bir-tokába jutott, amelyekkel a siker biztos tudatában veheti fel a harcot Angliával. Még egy pár összecsapás és Anglia érezni fogja, hogy egyenlő erővel áll szemben. Akinek pedig annyi a veszténivalója, mint neki, az nem bocsátkozhatik bizonytalan kimenetelű harcokba.

Ez lesz az a lélektani pillanat, amikor mindkét fél a szövetségi alapon való együttműködés lehetőségét fogja keresni. India azért, mert

ebben a hatalmas és óriási gazdasági területekkel rendelkező szövetségben megkímélheti magát évtizedes belső harcoktól, míg a százfélé tagolt és nyelvileg és vallásilag teljesen rendezetlen terület komoly politikai egységgé forrhatik össze, és mert ebben a szövetségben biztosítva van Oroszország és Kína mind fenyegetőbb nyomásával szemben is. Anglia pedig azért, mert a független Indiával való békés megegyezés csak megerősíti gyarmatainak birtokában és gazdasági téren kárpótolhatná magát azokért a veszteségekért, amelyek politikai hatalmában érték. A harc tűzbe borítná Indiát: ez senkinek sem érdeke. A becsületes szövetkezés és a vállvetett munka azonban csak áldásos lehet mindkét félre és helyes úton járnak, akik nem haragot és bosszút hirdetnek, hanem bölcs, mérsékletes és körültekintő óvatosságra tanítanak.